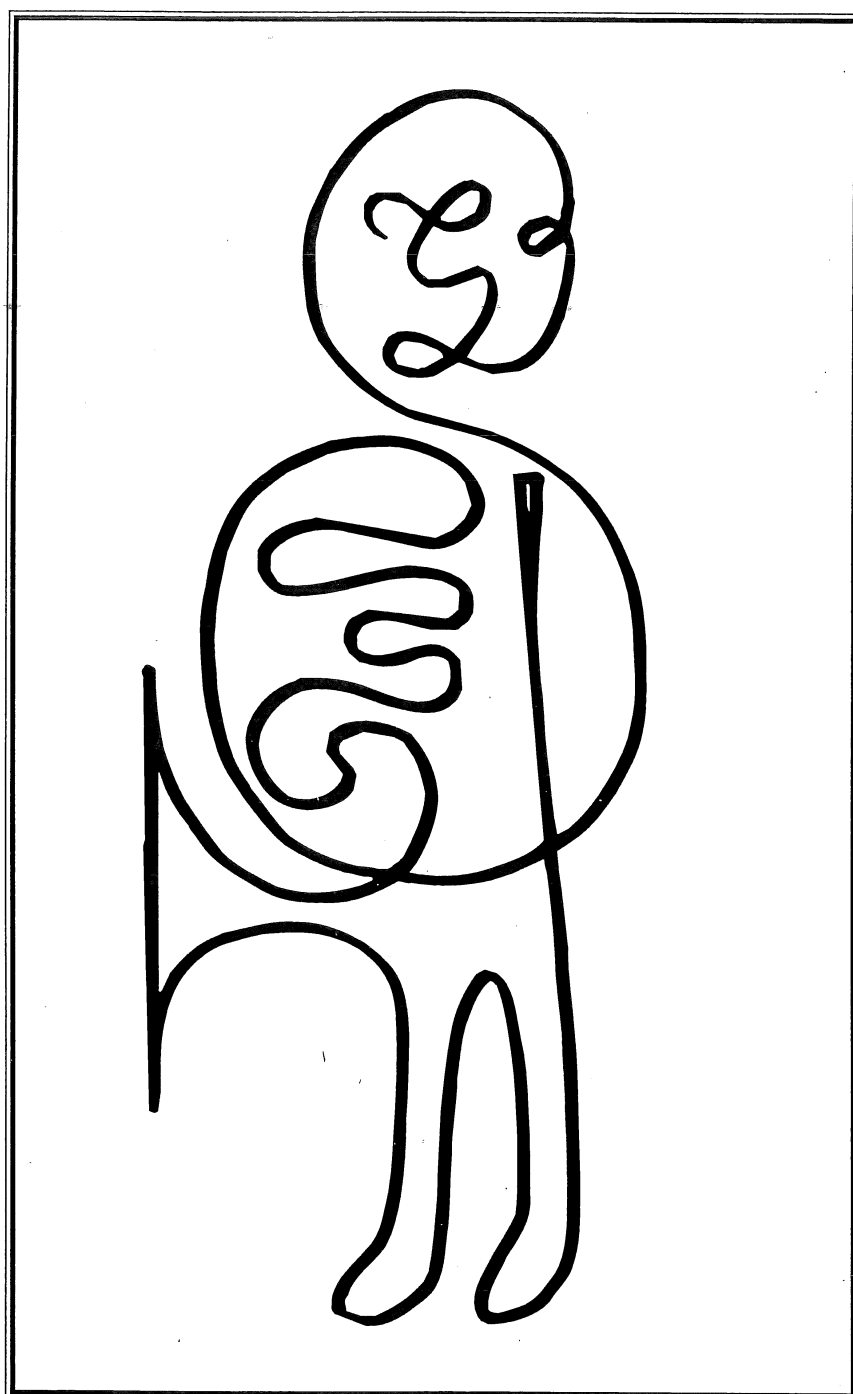

Nummer 2, december 1993

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Kalendarium	4
Un incontro de corni	5
11:e skandinaviska hornseminariet	6
Hornets historia II	8
Ibs uppvärmnings- schema	10
Svensk framgång på kontinenten	15
Skivor	16
Konserter i 1700-talets Stockholm	20
Medlemslista	25
Inbjudan till seminarium	27

Svenska hornsällskapets styrelsemedlemmar

Ordförande

Hans-Erik Holgersson 019-23 26 67
Östavägen 10
703 75 ÖREBRO

Kassör

Anita Andersson 08-669 68 42
Anders Reimersväg 11 1tr
117 50 STOCKHOLM

Sekreterare

Helena Sandström 0921-690 15
Storgårdsvägen 47
961 51 BODEN

Övriga ledamöter

Rolf Bengtsson 08-759 62 69
Blåvidegränd 88
162 45 VÄLLINGBY

Thomas Kjellén 040-16 25 94
Rudbecksgatan 77
216 22 MALMÖ

Suppleanter

Ingemar Näslund 0620-224 52
Östanbäck 8134
881 94 SOLLEFTEÅ

Staffan Sjösvärd 0585-43039
Bäckatorp Dornen
716 94 MULLHYTTAN

Tidningsgruppens medlemmar

Daniel Brandell 08-21 49 06
Österlånggatan 23
111 31 STOCKHOLM

Thomas Ekman 040-49 66 32
Giggatan 12
212 42 MALMÖ

Sven Eliasson 0500-41 46 92
Havstenvägen 36
541 43 SKÖVDE

Christer Printz 0171-701 14
Rösta
740 81 GRILLBY

Hornisten på framsidan är ritad av Thomas Ekman

Utgivare:
Svenska Hornsällskapet

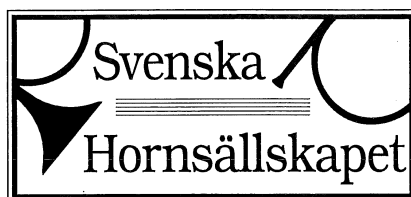
Redaktion:
Daniel Brandell
Thomas Ekman
Sven Eliasson
Christer Printz

Tryckeri:
Printit, Göteborg

Årsavgift:
200 kr
100 kr för studerande
300 kr för familj

Postgiro:
58 31 07-8

Vill du bli medlem i

?

Är du inte medlem redan, eller
känner du någon eller några
hornister (eller andra intresserade)
som skulle vilja bli medlemmar i
Svenska Hornsällskapet?

Årsavgiften i Svenska Hornsällskapet är 200 kr (100 kr för studerande, 300 kr för en hel familj)

Vill du bli medlem i SHS sätter du
in pengarna på
postgirokonto 58 31 07-8

OBS! Glöm inte att ange **namn och
adress** på inbetalningskortet.

Inte är det väl tråkigt att spela
Horn? – Men ibland kan det vara
skönt att slippa de slitna etydböcker-
erna, och istället utsätta sig för lite
litterär uppmuntran. Då kan man,
(förutom att läsa Movitz förstås),
pröva på barnboken *Krokodilen
Konstantin* av Gerda Wagener och
Vlasta Baránkova.

Den handlar om en krokodil
som hittar ett valthorn som han lär
sig bemästra så att alla djuren vill
lyssna. Här har Konstantin hittat
sitt horn borta vid stranden och
tagit med det hem. Det är så spän-
nande att Konsantin knappt kan
sova...

...

Innan solen går upp vaknar Konstantin.
Han tar fram valthornet och söker upp en
bekväm plats vid stranden. Det är första
gången han spelar valthorn. Forsiktigt blä-
ser han i munstycket. Han blundar och
lyssnar uppmärksamt till tonerna som
kommer ut ur instrumentet, den ena tonen
efter den andra. Snart blir det en riktig
liten melodi. Konstantin är som förtrollad.

Han spelar länge och när han har spelat
färdigt, blundar han och hör melodin för
sig själv en stund till.

Från och med nu gör han så här varje mor-
gon. Innan solen går upp och fyller den
lilla bukten med grönt ljus, spelar Kon-
stantin på sitt valthorn. Med tiden lär han
känna tonerna bättre och bättre.

När Konstantin är ledsen gråter valthornet
och när han är glad skrattar det.

Det kan skrika också och viska alldeles
tyst. Och en gång kunde det till och med
spela början på "Blinka lilla stjärna".

"Valthornet är min bästa vän", tänker
Konstantin. Han har alldeles glömt bort
krokodilerna och alla andra djuren vid
Amazonfloden.

...

Hade du glömt att det kan det vara
så spännande att spela horn?

Och så tjarar vi igen:
Lämna bidrag till tidningen.
Allt som rör hornet och dess periferi
är välkommet. Tveka inte att
komma med förslag på saker vi kan
ta upp i Movitz. Med hjälp av er
kan vi göra vår medlemstidning
ännu bättre.

Tidningsgruppen

Ordföranden har ordet

"Å Ämbetets Vagnar..."

---

ber jag ödmjukast att få göra anspråk på er dyrbara tid för att ge er en inblick i mitt och styrelsens arbete under det gångna året. Visserligen har ju inte Svenska Hornsällskapet funnits ett helt år ännu, men vi närmar oss snart ett årsmöte och därför finner jag det lämpligt att här skildra några av de uppgifter vi har arbetat med sedan föreningens bildande i mars.

Det kan tyckas vara en omöjlig uppgift att försöka samla en styrelse där den geografiska spridningen på ledamöterna sträcker sig från Malmö till Boden. Naturligtvis vore detta omöjligt om vi varje gång skulle vara tvungna att träffas, men en stor del av vårt gemensamma arbete handlar ju om att utveckla idéer och utbyta information och då räcker det för det mesta med att kunna höra varandras röster. Det är alltså med telefonens hjälp vi har kunnat hålla regelbundna kontakter i styrelsen och förutom ett telefonsammanträde varje månad där alla har möjlighet att prata, blir vi tvungna att ringa varandra i enskilda samtal för att diskutera detaljer eller olika arbetsuppgifter. Dessutom försöker vi också att hitta helger då hela styrelsen kan träffas för att under mer avspända former sitta och fundera och utveckla tankar kring verksamheten.

Under detta första år har mitt arbete till stor del bestått av att sprida information om Svenska Hornsällskapet. En mängd PR-utskick har gått ut till föreningar, tidningar och radio, både i Sverige och utlandet. Vi har sökt medlemskap i Hornklubbar i våra nordiska grannländer för att på detta

sätt kunna stödja och ta del av deras verksamhet och utbyta information. Vi har också tagit fram en sammanställning över olika amatörorkestrar i Sverige och kommer med hjälp av detta register sprida kännedom om föreningen och därigenom förhoppningsvis kunna intressera ännu fler att vilja bli medlemmar. I samband med detta skulle jag också vilja be dig om hjälp att sprida intresset kring Svenska Hornsällskapet. Du vinner visserligen varken någon termos eller filofaxkalender när du lyckas värva en medlem, men på lång sikt vinner vi förstås allihop på att så många som möjligt väljer att gå med i föreningen.

Vilka fördelar skall man i så fall framhålla när man träffar en kollega som inte är medlem? Finns det några fördelar med ett medlemskap eller innebär det bara att betala sin avgift och sedan tryggt luta sig tillbaka mot känslan av stolthet och samhörighet med likasinnade? Frågan kan tyckas onödig eller löjlig när man drar den till dess absurda ytterlighet, men utan förskönande omskrivning handlar det faktiskt om det ansvar som jag har i rollen som ordförande och det ansvar vi alla i styrelsen har inför dig som medlem. Valuta för pengarna och förtroende för styrelsen är väl slitna begrepp som knappast någon vill använda idag, men det är ändå denna kombination av krav och tillit som balanserar den ömsesidiga respekten mellan medlemmar och förtroendevalda. En fördel med medlemskapet är den du just nu håller i – vår tidning Movitz. Redan det första numret rönt stor uppskattning från

många håll, inte minst från våra nordiska kollegor som kastade beundrande blickar på vår kompetenta tidningsgrupp. Att ta kontakt med dessa herrar när man själv har en idé eller ett uppslag för en artikel ökar förstås känslan av att delta och påverka den förening som man är medlem i. Men, Svenska Hornsällskapet har naturligtvis inte uppstått för att enbart fungera som någon sorts distanskurs i beundrarformuleringens konst, där måste också erbjudas tillfällen att träffa varandra och se vilka personer som döljer sig bakom de olika namnen. Dessa namn som i olika kombinationer sedan bildar styrelse, tidningsgrupp och valberedning.

Styrelsens första större mål har varit att kunna erbjuda något av intresse för alla medlemmar, och det är med stor tillfredsställelse vi nu kan presentera det tvådagarsseminarium som kommer att äga rum i slutet av januari. Hornet och hornspelet står förstås i centrum, denna gång i ett historiskt perspektiv utifrån den svenska horntraditionen och dess förutsättningar och våra guider på vägen kommer att vara Ib Lanzky-Otto och Lennart Svensson. Seminariet presenteras mer ingående på en annan sida i tidningen, så jag tänker inte uppehålla mig kring detaljerna, men jag är övertygad om att vi kommer att bjudas på bästa tänkbara underhållning. För oss som känner Lanzky-Otto och Svensson är det ju ett självklart val att försöka åka till Stockholm, men även för er som kanske aldrig hört talas om dessa herrar vill jag varmt rekommendera ett besök i huvudstaden.

Förutom att ta del av denna föreläsning har vi även försökt hitta ett sätt att tillfredsställa speltarmen hos seminariets deltagare. Under dessa två dagar finns det tid avsatt för den som önskar spela igenom nyskriven repertoar – huvudsakligen arrangemang – för hornkvartett, och därför vill jag gärna vända mig till dig som kanske har egna arrangemang liggande men som aldrig blivit framförda. Ta med dig stämmor och partitur och chansen är stor att du får lyssna på dina alster. Jag hoppas att detta blir ett bra tillfälle att kunna upptäcka dolda repertoargömmor.

Några kanske opponerar sig mot att det återigen är Stockholm som blir värd för Hornsällskapets sammankomst då även det konstituerande årsmötet ägde rum där för knappt ett år sedan. Jag har

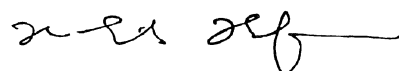
full förståelse för en sådan åsikt, men vill då också tillägga att vi i styrelsen till en början arbeta med att förlägga detta seminarium till Malmö, men så erbjöd sig SAMI att stödja oss, både med lokaler och ekonomiskt, och därmed ändrade vi oss och valde Stockholm som den mest lämpade orten beroende på de praktiska och ekonomiska fördelarna. Dessutom är det ju det första seminariet som ordnas över huvud taget i Svenska Hornsällskapets regi, och det finns därför möjligheter att inför kommande år förlägga såväl seminarier som andra projekt på olika platser i landet.

Med förhoppning om att få träffa er alla snart i Stockholm vill jag vara den förste att få hälsa er hjärtligt välkomna till vårt seminarium. Det blir också viktigt att ni under dessa dagar funderar på vad

ni tycker, ventilerar era åsikter med varandra och, om ni känner att det finns bärbara idéer att bygga på, hör av er till oss i styrelsen med dessa tankar. I styrelsen arbetar vi med medlemmarnas förtroende och stöd, men om vi aldrig märker respons, varken för positiva eller negativa saker, blir styrelsens arbete dubbelt så tungt och som ett famlande i mörker.

Ni har idéerna – vi har resurserna. Slit och släp.

Örebro den 1 december 1993

Hans-Erik Holgersson
Ordförande Svenska Hornsällskapet

Kalendarium

- 94-01-13, Artisten, Göteborg
Sören Hermansson
Brahms: Horntrio
- 94-01-15, Ingesunds Musikhögskola
Sören Hermansson
Brahms: Horntrio
- 94-01-22 - 94-01-23, SAMI, Stockholm
Den Svenska Horntraditionen, föredrag och konsert med Ib Lanzky-Otto och Lennart Stevensson
- 94-01-23 10.00, SAMI, Stockholm
Svenska Hornsällskapets årsmöte
- 94-02-16, Motala
Sören Hermansson
W. A. Mozart: Hornkonsert nr 2
- 94-02-17, Linköping
Sören Hermansson
Mats Janhagen: Konsert för horn och blåsorkester, uruppförande
- 94-02-23, Gamla Musikaliska Akademien, Stockholm
Gunilla Wancke
Stipendiatkonsert, solo med piano,

såväl ventil- och naturhorn

- 94-03-20, Grünwaldsalen, Konserthuset i Stockholm
Ib Lanzky-Otto
Francis Poulenc: Sextuor
- 94-04-10 18.30, Helsingborg
Åshild Henriksen
Okko Kamu
Helsingborgs Symfoniorkester
R. Strauss: Hornkonsert nr 2
- 94-05-03 - 94-05-07, S:t Michel, Finland
Nordiska Valthornstävlingen
- 94-05-29, Botkyrka
Ib Lanzky-Otto
Olof Lindgren: Capriccio för solohorn och kör

Säljes

Holton H 179
Nickelsilver
10 000:-
RoseMarie Pettersson
Tel: 08-19 90 95

46 unga hornister från åtta kommunala musikskolor var på läger i Enköping i början av oktober. Här följer Annas och Karins intryck från sammankomsten.

Un incontro de corni

Vi förstod damens på balkongen min när 40 ungdomar med hornväskor i händerna tågade förbi henne på väg mot Enköpings kommunala musikskolas lokaler.

Sveriges första hornungdomsträff hade börjat och medverkade gjorde ungdomar över 12 år från hela landet, allt ifrån Piteå till Lund. Lärarna var där som instruktörer.

Innan vi ens hade hunnit inkvartera oss började vi med (för att få oss att vakna till) en gemensam uppvärmning. Tjusigare har nog aldrig 48 hornister spelat C-durs skala.

Efter uppvärmningen delades vi in i tre nivåer; högstadiet, mellanstadiet och lågstadiet. I högstadiet var vi 14 stycken som delade på fyra stämmor. Egentligen var det tänkt att vi skulle bli indelade i

mindre grupper, men tyvärr räckte inte lärarna till.

På kvällen lyssnade vi på musik (hornmusik givetvis) och spelade spel. Spelet *Jakten på svampen* kan rekommenderas.

Lördagen ägnades huvudsakligen till spelning, men vi hade också tid att upptäcka metropolen Enköping.

Sent på eftermiddagen hade de olika nivåerna konsert för varandra. Efter maten var det dags för höjdpunkten: **Ib Lanzky-Otto** höll konsert för oss och framförde bl a stycken som vi själva spelar. Resten av kvällen tillbringades på olika sätt, allt från att äta korv till att spela kvartett.

Söndagen började med en Master Class där **Jonas Lindström**, som går på Ingesunds Folkhögskola,

spelade Mozarts 3:e hornkonsert. Det var lärorikt för alla.

Sedan berättade Ib för oss om den sköna konsten att spela horn och om sin pappa **Wilhelm Lanzky Otto**. Efter det var de som hade långt att åka tvungna att ge sig av. Vi blev då åtta stycken kvar i högstadiet som tillsammans spelade det 4-stämmiga stycket *Chanson Ancienne* under Ibs ledning.

När vi hade spelat färdigt var det bara att packa och ge sig av. Helgen gick alldeles för fort och alla hoppades på en snar upprepning

Anna & Karin, Linköping

Det 11:e skandinaviska hornseminariet

27 juni - 4 juli 1993

Ja, så har det varit ett skandinaviskt hornseminarium igen. Denna gång var det Danmarks tur att vara värd och kursen var förlagd till Krogerup Højskole, Humlebæk på Nordsjælland i naturskön omgivning. Man hade inbjudit följande fyra lärare/solister:

Radovan Vlatkovic, en av Tysklands nya unga "solistkanoner". Han är född i Zagreb men fick sin utbildning i Tyskland, bl a hos Michael Höltzel. Efter att ha innehavt solohornistjobbet i Berlins Radiosymfoniker i knappt 10 år, är Vlatkovic nu professor vid konservatoriet i Stuttgart och en mycket efterfrågad solist och kamarmusiker. Hans inspelningar av hornkonserterna av Richard Strauss och W. A. Mozart har fått strålande kritik och kan varmt rekommenderas.

Peter Damm har sedan 1969 varit solohornist i Dresdens Stadskapell dit han kom efter 10 år som solohornist i Gewandhausorkestern i Leipzig. Han har spelat in en mängd fina skivor med det mesta som finns för horn. En riktig "höj-dare" med andra ord. De två övriga lärarna behöver väl egentligen ingen närmare presentation:

Frøydis Ree Wekre (professor vid musikhögskolan i Oslo) och **Ib Lanzky-Otto** (solohornist i Stock-

Gänget från Sverige. Stående från vänster: Maestro Ib Lanzky Otto, Anna Ahlenius, Aiman Al Fakir, Eileen Thormodsen, Anita Andersson, Annmari Wangin, Lena Forén-Ericsson med ättelägg och Elisabeth Karlsson med lintott.
Sittande: Bengt Wiberg, Sven Eliasson och Per Petterson

holms filharmoniska orkester). Både som lärare och solister är dessa våra två klart lysande skandinaviska namn. Båda har gjort ett flertal skivor som solister, men alldeles för få i mitt tycke. Tillsammans har de gjort en inspelning av Kuhlaus dubbelkonsert med Odense symfoniorkester.

Med denna samling av prominenta lärare var det med stor förväntan deltagarna samlades för att ta del av "de fyras" visdom och konstnärskap. Tio stycken deltagare från Sverige mötte upp och sam-

manlagt var vi 60 stycken från sju länder.

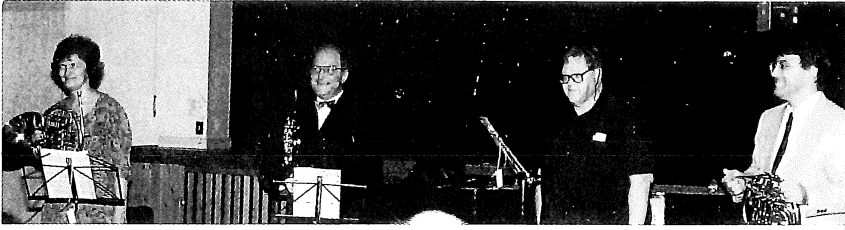
Kursens dagsprogram var upp-lagt på följande sätt: Efter frukost var det uppvärmning på en halvtimme, följt av två timmars mästarklass med en av lärarna. Samtidigt höll de tre övriga enskilda lektioner med de deltagare som bokade in sig på dagschemat. Innan lunchpaus hann vi även dela in oss i tre olika ensembler som övade under ledning av lärarna.

Eftermiddagen inleddes med ett föredrag och efter en kaffepaus var det så dags för ytterligare två timmars mästarklass. Middagen serverades klockan 18.00 och pausen till klockan 20.00 då kvällens konsert började, kändes välbehövlig.

Uppläggningsen av seminariet med möjlighet att lyssna till fyra så olika lärare, hur de undervisar och spelar var mycket lyckat. Inslaget med att alla som ville kunde få enskild lektion av varje lärare blev en verklig succé.

Ensemble ute i det fria under ledning av Peter Damm

De fyra hornomptörerna: Frøydis, Peter, Ib och Radovan

Av allt som ägde rum under dessa intensiva dagar är det särskilt några höjdpunkter som man minns. Ett mycket intressant föredrag hölls av Ib om bl a uppvärmning. Där berättade han att han gör en form av "mental" uppvärmning innan han påbörjar den vanliga fysiska delen. (Finns med på annan plats i detta nummer.)

Radovans gemensamma uppvärmning var också en upplevelse man kommer ihåg, tänk er att värma upp tillsammans med ca 30 andra hornister!

Frøydis lekfulla undervisning med diverse tillbehör som fick eleven att glömma sin nervositet och spela mer avslappnat minns jag som en nyttig motsats till allt allvar.

Alla lärarna höll mycket hög klass vid konserterna på kvällarna. Nämnas bör Frøydis fina naturhornspel i **Bujanovskys Ballad för naturhorn**, Radovans superba spel i **Richard Strauss** andra hornkonsert, Peters fraseringskonst och utspel i **Oskar Franz Sång utan ord op 2** och Ibs framförande av **Gun- nar de Frumeries** hornkonsert.

Glädjande var att även eleverna höll en hög och jämn nivå och att så många professionella ställde upp i mästartklassen. Sverige representerades av **Anna Ahlenius** som gjorde mycket bra ifrån sig. Glömmas får inte heller pianisten **Ulrich Stärk** som hade den största arbetsbördan. Han är en lysande pianist och ackompanjatör som imponerade stort på alla deltagarna.

Efter konserterna bildades det spontant kvartetter och trios mm som spelade i skrymslen och vrår eller så tog man sig en öl eller två och diskuterade hornspel och dagens händelser till långt in på småtimmarna.

På fredagkvällen spelade ensemblerna som repeterat hela veckan. Ett arrangemang på **J. Gades Tango jalousie** med dansken Klaus Gottlieb på "leadstämman" svängde gott och Klaus svingade sig upp på oanade höjder till publikens stora förtjusning som inte gav sig förrän man tog stycket en gång till.

Slutkonserten bjöd, förutom på fint hornspel, även på mera spex. När Peter Damm spelade sista satsen på **W. A. Mozarts** andra horn-

4/5 av Den Danske Valdhornklubs styrelse:
Överst: Knut Brogaard och Nina Jeppesen
Nederst: Torben Verner Jensen och Ejvind Frantzen

konsert chockades publiken med en plötslig insats från Ib, Radovan och Frøydis som skrattade i takt med pianostämman.

Slutnumret var oförglömligt. Efter diverse turer får Peter in en wagnertuba och börjar spela **B. Brittens Elegy** från *Serenade op 31*. Ib tar position vid flygeln som sångare och visar prov på en enastående sång- och inlevelseförmåga, med betoning på det sistnämnda. På slutet av stycket klättrar han upp på en stol för att hjälpa Peter med stopptonerna. Publiken tjöt av skratt och svarade med den så populära "vågen".

Som sammanfattning kan sägas att det var toppklass på konserter, undervisning, planering, mat och logi. Den enda negativa kritik jag kan komma på är att det var lite mycket av vissa stycken på mästartklassen som t ex Strauss 1:a hornkonsert och att det kunde varit trevligt med någon gemensam utflykt de sista dagarna (istället för mästartklassen som man ändå inte orkade lyssna koncentrerat på mot slutet). Men det är ju småsaker och helhetsintrycket blir högsta betyg.

Ett stort tack till **Den Danske Valdhornklub** som verkligen fick oss att trivas och höll i kursen på bästa sätt.

Sven Eliasson

Horn för åtskilliga tusenlappar!!

Hornets Historia II

Hornets utveckling från jaktinstrument till orkesterinstrument

Den exakta tidpunkten för hornets inträde i orkestern är inte känd. Jakthorn användes i operaföreställningar på 1600-talets slut i Frankrike men spelades inte tillsammans med andra instrument. Vi kan livligt föreställa oss reaktionen i en stråkensemble om den skulle spela tillsammans med ett par jakthornister som var tränade till att spela starkt utomhus.

Tankar om att göra hornet till ett orkesterinstrument började ta form omkring 1700 och greve **Franz Anton Sporck** som förde med sig jakthornet från Frankrike till Böhmen hade stor del i att hornet utvecklades till orkesterinstrument. Sporcks hornister var enligt samtida omdömen exceptionellt bra. Nya hornister blev utbildade hos Sporck av hornisterna **Sweda** och **Röllig**. Dessa nya hornister spred hornspelet till Saxen (genom Augustus den Starke som brukade jaga tillsammans med Sporck). Vidare spreds hornspelet till Habsburgska och Brandenburgska hoven, som hade etablerade ensembler och orkestrar bestående av stråkar och träblåsare och i vissa fall även trumpetare och trombonister.

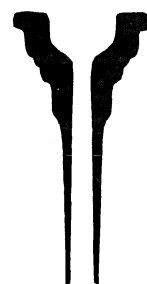
För att få jakthornet att anpassa sig till inomhusspel tillsammans

med stråkar och träblåsare behövdes en förändring. **Michael** och **Johannes Leichnambschneider**, som öppnat en verkstad för horn-tillverkning i Wien ca 1695, kom att bli de mest inflytelserika i utvecklingen av nya orkesteranpassade horn. *Cor de chasse*, *Corno da caccia*, *Jagdhorn* och *Parforcehorn* är alla med små skillnader jakthorn. Det nya horn som som bröderna Leichnambschneider konstruerade, kom att kallas *Waldhorn*. Dessa horn vindlades flera varv för att få dem mindre och mera praktiska att hantera i orkestern. De var helt koniska (jakthornen hade avsnitt som var cylindriska) och hade ett vidare klockstycke än de tidigare hornen. Denna förändring gjorde att tonen blev mjukare, större, rundare och mindre dominant. Tonen blandade sig helt enkelt bättre med stråkar och träblåsare.

Munstycket ändrades också till att bli väldigt djupt och koniskt. Kanten (randen) var till en början bred men kom på senare delen av 1700-talet att bli smalare. Den breda kanten var en kvarleva från jakthornmunstyckena. Man vet att Sporcks hornister Sweda och Röllig alternerade mellan att spela jakthorn och Waldhorn. De var precis som vi inte särskilt förtjusta i att

Barockhornmunstycke

Barocktrumpetmunstycke

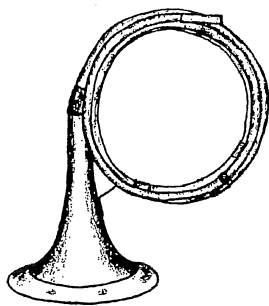
ändra på en invand kant. Vi vet också att trumpetare dubblerade på horn och att de då ville ha samma typ av kant som trumpetmunstyckena hade. Denna djupa koniska munstycksform gav generellt en mörk och mjuk ton. Det blev också lättare med denna munstycksform att driva tonen för att korrigera falska naturtoner.

Den spelteknik som hornisterna och trumpetarna under denna tid använde sig av kallades för *clarinoteknik*. Namnet refererar till det höga register som man spelade i.

Den mest kända av alla clarinblåsare kom att bli Leipzigs stadspipare **Gottfried Reiche**. Reiches namn är synonymt med trumpeteten men detta är felaktigt då han lika mästerligt behärskade hornet. På Hausmanns porträtt från 1723 håller Reiche ett instrument som av många anses vara en clarin-trumpet. Andra anser att det är ett *corno da caccia*. Munstycket är klart och tydligt ett trumpetmunstycke. Den enda vettiga förklaringen jag har hört om vad slags

Jakthorn, F
Johannes Leichnambschneider 1710
(Kunsthistorisches Museum, Wien)

Orkester Waldhorn
Michaeli Leichnambschneider 1721
(Schloss Harburg)

Följande artikel grundar sig på ett föredrag som Ib höll i Humlebæk i somras.

Uppvärmningsschema

för

Ib Lanzky-Otto

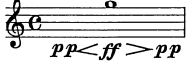
Med varianter, sidoformer, växelformer, särformer, biformer samt modifikationer och skiljaktigheter använt sedan 1967.

Alla notexempel är i F.

Där basklav förekommer avses normal pianobasklav.

Fingersättningarna avser Bb-horn, F-hornets noteras med ett F framför fingersättningarna.

Den uppvärmning jag personligen tillämpar är nog mera vad amerikanerna kallar "pre warm up", dvs föruppvärmning. Visst försöker jag dagligen att hålla mig à jour med drillar, dubbeltunga, långa toner

 typ *pp < ff > pp*, stora legatosprång, tärande cantilenaövningar på höjden etc etc, men det är inget jag utövar på morgonen eller förmiddagen, utan snarare mot slutet av dagen och då beroende på vad orkesterarbetet har krävt av mig. Skulle jag undlåta att ägna mig åt dessa exerciser, skulle jag snart förlora både kraft och uthållighet, men uppvärmningen som sådan är för mig bara en fråga om att hålla tonbildning och smidighet på plats. Samtidigt stärker jag läppmuskulaturen så pass att jag klarar en hel dags arbete utan

att läpparna dras utåt i sidled () , vilket jag inte förmår om jag ägnar mig åt hård styrketräning tidigt på dagen.

Att jag ändå börjar dagen med att spela direkt – utan uppvärmning – beror på att jag såväl fysiskt som mentalt behöver fastslå att **spela** kan jag utan uppvärmning. Behovet kommer sig av att jag 1967 hade en svår tid som sänar hade satt stopp för en fortsatt hornkarriär. Jag övade och spelade på ett så felaktigt sätt att jag alltid hade stumma, oflexibla läppar, vilka varje morgon måste bearbetas någon timme innan jag kunde spela något vettigt, och till slut "dog" de. Det var en smärtsam väg tillbaka, som dock gjorde att jag lovade mig själv att aldrig mer tillåta mig börja dagen med stel embouchure.

För att utföra denna disciplinära träning korrekt, måste jag först kontrollera vissa allmänna arbetsföreskrifter, så att jag inte misslyckas bara av det skälet att jag inte hade rätt ton i örat, eller p g a felaktig andning, eller någon annan onödig orsak.

Här följer så checklistan:

Hållning/Balans

Andning/Stöd

Jag tar en till tre djupa in- och utandningar efter den välkända modellen: "som man fyller ett glas vatten, nerifrån och upp".

Gehör

Exakt tonhöjd på den första tonen som ska spelas tar jag via den stämgaffel jag ändå alltid har på mig, då jag dagligen använder den i andra gehörstränings-sammanhang. Annars kan man ta ett piano, en stämapparatur, eller dylikt till hjälp.

Inlevelse/Koncentration

Jag ser sal, publik och dirigent framför mig, känner den laddade stämningen.

Puls

Som i alla andra sammanhang är jag noga med att ha tempot inom mig **innan** jag börjar.

Siktunkt

Eftersom jag i ett svep ska vandra från mellanregistret ner på djupet, sedan tillbaka och vidare till höjregistret, måste jag tänka på att inte sikta för lågt från början, ty då tappar jag lätt tvåstrukna fiss. Erfarenhetsmässigt sett klarar jag mig bättre med höjdebouchuren på djupet än tvärtom.

Så är det då dags att spela inledningen ur Bruckners sjunde symfoni, och för mitt syfte då i långsammare tempo än partiturets M. M. $\text{♩} = 58$. Dessutom fullföljer jag cellostämmandans melodi där hornet slutar.

Likaväl kunde jag ha spelat de första 50 takterna i Bruckners fyra, eller halva hornsolot ur Tjajkowskijns femma, eller vad som helst som sätter nerverna lite i dallring. Emellertid har jag nu bevisat för mig själv att spela **kan** jag, **det** behöver jag ingen uppvärmning för – och har jag det **inte**, går världen inte under för det, **så** högtidligt tar jag det inte. Det är först om det börjar upprepa sig ofta man behöver oroa sig.

Nästa steg är att hitta min för stunden lägsta ton. Det går till så att jag börjar på en relativt låg ton och glider kromatiskt neråt så långt det går – väl att märka **utan** att puta med munnen så att tänderna förlorar kontakten med läpparna.

Flera försök är tillåtna.

Skälet är att jag inbillar mig att resultatet säger mig något om min styrka vid tillfället ifråga: Ju längre ner jag kommer, desto mer styrka och uthållighet i muskulaturen.

Vare hur det vill med det, **nu** vidtar uppvärmningen. För även om den inte behövs för spelets skull, är uppvärmningen ett måste för orken. Utan uppvärmning skulle mungiporna inom kort glida ut åt sidorna, läpparnas blodtillförsel omgående strypas, och snart vore jag tillbaka där jag började 1967: I min ungdoms "förstelnade värld"!

Jag vet att det inte är vanligt, men mig passar det att börja på ett lågt register, så efter någon halvminuts preluderande vidtar

Övning ett

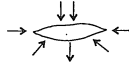
Ex 2 spelas i bekväm p-nyans och är en kombination av såväl läpp- som hjärngymnastik. Sistnämnda eftersom övningen inte ska spelas efter noter, utan känns fram utantill, när jag fortsätter kromatiskt uppåt:

C^2 är sålunda högsta tonen. Ibland fortsätter jag uppåt, beroende på dagsform och de krav som ställs på mig resten av dagen.

Övning två

avser att träna stödet, samt läpparnas centrering mot mitten.

Principen är följande: Jag väljer ut ett lämpligt halvtonsteg att arbeta med. T ex:

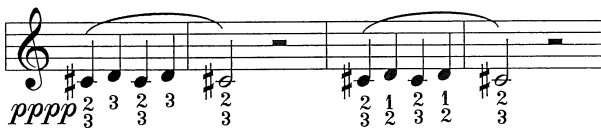
Sedan söker jag mig till den fingersättningskombination som pyser minst mellan växlingarna. Det torde i detta fall bli:

En sämre kombination är:

Nu gäller det att arbeta med den sämre kombinationen så den kommer så nära som möjligt den bättre varianten. För det ändamålet begagnar jag mig av "lyssna-härma"-metoden och växlar mellan kombinationerna på följande vis:

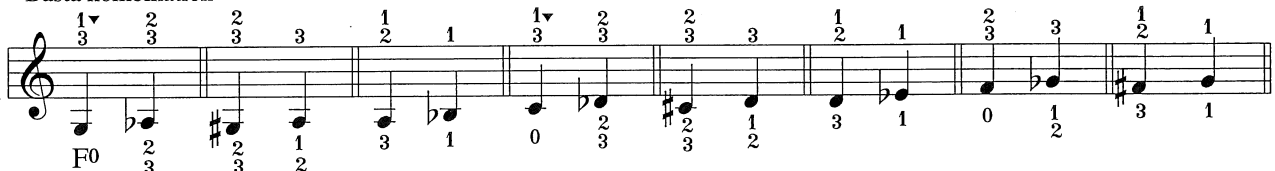

Ju mer jag har ett stöd som vore det c^3 jag skulle spela nu, och ju mer jag formerar läpparna som vore de en mussla som ville gripa runt munstycket, desto bättre blir resultatet.

För mig som är utrustad med A-ventil är det lätt att hitta bra kombinationer, eftersom en sänkning med denna **nästan** alltid ger den bästa kombinationen. För en hornist utan lyxventil A är möjligheterna färre, men ingalunda dåliga.

Här följer ett urval användbara kombinationer på dubbelhornet, och fler finns det. (En neråtvisande pil betyder att ventilen ifråga ska dras ut, så att intonationen mellan den givna tonens grepp överensstämmer).

Bästa kombination

"Arbets"-kombination

Övning tre

är en uppföljning av övning två och kan lämpligen tas från orkesterlitteraturen. T ex:

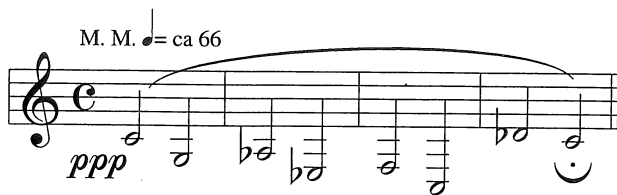
O s v uppåt, dock kanske högst till:

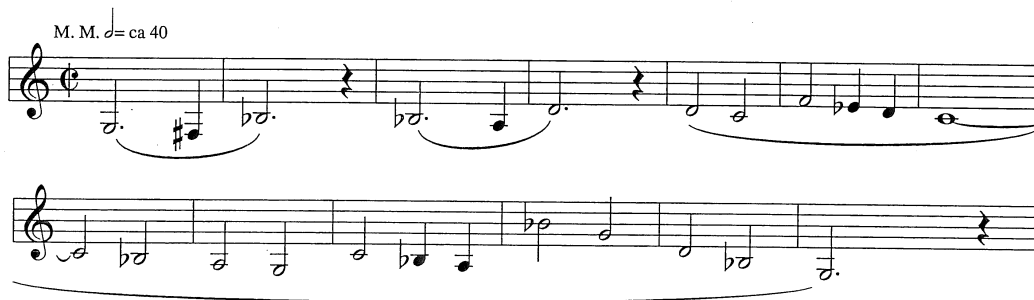
Därutöver börjar det mer likna styrketräning, något som jag sysslar med långt senare på dagen. (Övningen använder jag också med gott resultat till att jämföra olika hornfabrikats ventilsystem. Skillnaderna kan vara avsevärda.)

En mer utmanande variant är:

O s v uppåt eller neråt.
En tredje, längre variant, kan vara:

O s v i olika tonarter.
I övrigt tar jag efter bästa förmåga fantasin till hjälp.

Övning fyra

syftar till att ge öronen en smula "intonationsgymnastik". Till hjälp har jag min stämapparat, och kring någon känslokall stel robotton, väver jag ömsint den vackraste improvisation jag mäktar! Jag spar ej på bruket av kvarter, kvinter och oktaver, ty de äro riktiga "gehörsavslöjare"!

Variationerna är oändliga. jag låter fantasin flöda så gott det går och glömmer inte att även jobba med visaren, d v s utan ton.

Övning fem

består av cantilenaövningar. Har jag tillgång till noter, spelar jag ofta ur Concones Lyriska studier för trumpet, Dalamuséets Hornsignaler, Karl Biehligs cantilenasamling, eller annat som ligger i bekvämt mellanregister. Annars "skapar" jag själv, blundar, och ser mig stående på en kulle, blåsande ut över nejden! Naivt? Ja förvisso, men det hjälper mig att spela **genom** hornet, inte i instrumentet, med andra ord: att använda stödet.

Övning sex

är egentligen bara en variation av övning ett. I mån av tid och lust spelar jag den gärna, men lika ofta händer det att jag lyfter ut övning ett helt, och sätter övning sex där istället. Allt som sägs under övning ett gäller även här.

Övning sju

rör sig om skalor och arpeggioövningar. Grundmodellen till någon arpeggioövning letar jag upp i en bok eller hittar på själv och arbetar så med den i alla tonarter. "Mindre" ackordstudiers utantill-spel underlättas om man riktigt gör sig klart avståndet mellan tonerna: Jag bestämmer mig för att spela följande "studie" i alla tonarter kors och tvärs, samt skriver ut den i C:

Nu gör jag mig klart att c-ciss är en liten sekund, ciss-e en liten ters, e-g åter en liten ters, g-ass liten sekund, ass-g liten sekund, g-e liten ters, e-dess överstigande sekund (i praktiken liten ters) och slutligen dess-c liten sekund. Alltså:

- liten sekund
- två små terser
- två små sekunder
- två små terser
- liten sekund

Det ser krångligt ut på papper, men tänkesättet fungerar bättre för mig än att transponera i vanlig ordning.

Skalor övar jag ofta i slow motion så jag kan öva dem 2 mot 3 plus 3 mot 2, samt 3 mot 4 plus 4 mot 3, och då begagnar jag mig av det lättöverskådliga "punktsystemet" som min pappa lärde ut till oss som gick på Musikhögskolan i Stockholm på 50- och 60-talet. Den stora pricken representerar slag eller ton, den lilla underdelningen.

Två slag mot tre toner	● . . ● . .	Tre slag mot fyra toner	● . . . ● . . . ● . . .
Tre slag mot två toner	● . ● . ● .	Fyra slag mot tre toner	● . ● . ● . ● . ● . ● .

Övas alltid med metronom.

Övning åtta

är återigen en påminnelse om att ha stödet med sig **och** att vara flexibel med käken, annars hålls inte tonen på plats. Denna övning blev en del av min dagliga träning då jag i slutet av 60-talet kom i kontakt med Åke Hermanssons *Alarme per corno*.

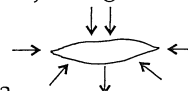

Alla varianter och tonhöjder är tillåtna, men störst nytta gör övningen från mellanregistret och nedåt.

Övning nio

ska erinra om – ja, vad annars – läppcentreringen och stödets välsignelse! Denna gång för att utveckla höjden, även den övningen ett arv från 50- och 60-talets hornundervisning på Musikhögskolan i Stockholm.

Spela pp med embouchuresikte på oktaven över den ton man börjar med. Så jämn glidning som möjligt,

sträva efter basunens glissando – en utopi, men ändå... **Mig** hjälper det att tänka

. Får inte låta

eller känns som att riva sönder en telefonkatalog, då är övningen verkningslös. Övningen görs, som framgår, med en ventilkombination nedtryckt.

M. M. ♩ = ca 92

Övning tio

Understundom, mycket beroende på vad jag ska utsättas för resten av arbetsdagen, spelar jag följande korta övning:

M. M. ♩ = ca 42

Ib Lanzky-Otto

Svensk framgång på kontinenten

Gunilla Wancke i kamp(?) med naturhornet.

Vid 4:e Internationella Naturhorn tävlingen i Bad Harzburg i Tyskland kom **Gunilla Wancke** på tredje plats.

Tävlingen är instiftad av **Hermann Baumann** och hålls vart tredje år inom ramen för *Harzburger Musiktag*. Juryn bestod av **Ab Koster**, **Wilhelm Bruns**, **Francis Orval**, **Adriaan van Woudenberg** och **Bernard de Pogam**. De tävlande skulle framföra följande:

1:a omgången

- **Gallay**, Etyd nr 1 ur *12 etudes op 57*
- **Vladimir Djambasov**, *Löwencoren* (beställningsstycke)
- **W. A. Mozart**, Konsert nr 2, 1:a satsen

2:a omgången

- **Britten**, Prolog ur *Serenade*

- **Jean-Luc Darbellay**, *Spectrum* (beställningsstycke)

Ett av följande verk:

- **J. Haydn**, Konsert nr 1, 1:a satsen
- **Beethoven**, Sonat 1:a satsen
- **Ries**, Sonat 2:a och 3:e satsen

3:e omgången

- **W. A. Mozart**, Hornkvintett 1:a satsen
- **Brahms**, Horntrio 3:e och 4:e satsen

Tävlingen samlade 12 deltagare från Belgien, Canada, Frankrike, Schweiz, Spanien, Sverige och Tyskland. Vann gjorde **Ulrich Hübner** från Tyskland och **Gunilla Wancke** fick som sagt 3:e pris (vars check uppgick till 2000 DM). Grattis Gunilla!

SKIVOR

Först ber jag om ursäkt för den felaktiga skivuppgift som gavs i förra numret av Movitz. Lars-Erik Larssons Hornconcertino spelas inte av Ib Lanzky-Otto på BIS 473/474 utan av Sören Hermanson, och inspelningen är från 1987.

Denna gång har jag försökt att täcka det enorma utbud av CD-inspelningar som kommit de senaste 8 åren. Det är en så pass diger lista att jag kommer att dela upp den på två nummer.

En av detta nummers inspelningar är av särskilt intresse eftersom det är den första kommersiella inspelningen av **Brahms** horntrio på naturhorn. **Lowell Greer** spelar naturhorn, **Stephanie Chase**, violin och **Steven Lubin**, piano. Skivmärke: Harmonia Mundi France 907037. Inspelningsljudet på skivan är mycket naturtroget och de tre musikerna spelar i yppersta toppklass.

Varför är det nu så intressant att höra horntrion på naturhorn? Brahms var mycket precis i sina föreskrifter om hur horntrion skulle spelas. Han accepterade under

inga omständigheter att trion blev spelad på ventilhorn som han tyckte var alldeles för fattigt i utrycksmöjligheterna.

För de som inte känner till historien om horntrion kan jag berätta att Brahms mor dog i februari 1865 och trion blev klar sommaren 1865. Den tredje satsen, *Adagio Mesto* är en Elegi tillägnad minnet av Brahms mor. I denna sats spelar hornet och violinen en melodi i kvinter, *In den Weiden steht ein Haus*, en melodi Brahms lärde sig av sin mor som barn.

Uruppförandet av trion ägde rum den 7 December 1865 i Karlshofes Hofteater vid en privat konsert. Brahms spelade piano, **Ludwig Strauss**, violin och **Seigiser**, naturhorn. Brahms spelade senare trion i Wien och det naturliga valet av hornist skulle ha varit den eminenta solohornisten i Wiener Philharmoniker, **Lewy**. Men Lewy vägrade att spela naturhorn så 2:e hornisten i Philharmonikerna, som var en duktig naturhornist, fick spela.

Ett annat intressant uppförande av trion ägde rum vid en Soirée i Leipzig Gewandhaus den 15 December 1866. **Clara Schumann** spelade piano, **Ferdinand David**, violin och **Friedrich Gumpert**, horn. Clara Schumann skrev till Brahms efteråt att trion hade blivit mycket väl mottagen och att de hade spelat med en mycket bra hornist som inte gjorde ett enda misstag, men tyvärr kunde vi inte övertala honom att spela den på naturhorn.

Det officiella uruppförandet ägde inte rum förrän den 15 Februari 1878 i Gewandhaus och solisterna var **Reinecke**, piano, **Röntgen**, violin och **Gumpert**, horn.

För er som har svårt att hitta skivor med horn och brassmusik på, kan jag rekommendera postorderfirman **More Brass Music**, Gamla Stockholmsvägen 501, 618 33 Kolmården, Tel: 011-392123, De har ett bra utbud av skivor.

Thomas Ekman

AADNE, TERJE

- Mozart, Haydn arrangemang för blåskvintett. Selandia Ensemble KONTRAPUNKT 32058
- Mozart: Serenader och Divertimenti. Danish Wind Oktett, Piet Castillo horn 2. RONDO RCD 8336

ALTMANN, VOLKER (Wienerhorn)

- Mozart, Beethoven: Pianokvintetter. Vienna Winds, Previn. TELARC CD 801114

AMERICAN HORN QUARTET

- Musik av Kerry Turner. AHQ 513017 L

ANGRER, HANSJÖRG

- Waldhornmusik av Krol, Eder och Koetsier. KOCH/SCHWANN CD 310090H1
- Naturhorn und Hammerklavier. Beethoven, Danzi, Ries. KOCH/SCHWANN CD 3-1317-2

AXELSSON, ANNA

- Heavy Metal. Stockholm Chamber Brass. Lutoslawsky, Sandström m.m. BIS CD 544

BACON, THOMAS

- Dragons in the Sky. Schulz, Leclair, Pinkston, Gottschalk, m.m. SUMMIT DCD 135
- The Flipside - Jazz hornsolos. SUMMIT DCD 102

BAUMANN, HERMANN

- Grande Messe de Saint Hubert. Folkwang Hornensemble. PHILIPS CD 426301-2
- Mozart, Beethoven: Pianokvintetter, Brendel. PHILIPS CD 420182-2
- Mozart: Hornkonserter. St. Paul Chamber Orchestra, Zuckermann. PHILIPS CD 412737-1
- Haydn, Pokorny: Hornkonserter, Academy of St. Martin., Brown. PHILIPS CD 422346-2
- Mozart: Divertimento nr 11 och 12. R. Vlatkovic horn 2. PHILIPS CD 430183-2
- R. Strauss, Weber: Hornkonserter. Gewandhaus, Masur. PHILIPS CD 412237-2
- Telemann: Hornkonserter, T. Brown och N. Hill horn 2 och 3. PHILIPS 412226-2
- Bach: Brandenburgkonsert nr 1, I Musici. PHILIPS 412790-2
- L. Mozart, Fasch, Mouret: Hornkonserter. PHILIPS CD 416-815-2
- Czerny, Beethoven, Rossini, Krufft, Strauss: Hornsonater. PHILIPS 416816-2
- Gliere, Saint-Saens, Chabrier, Dukas: Hornverk. Gewandhaus, Masur. PHILIPS 416380-2
- Mozart: Sinfonia Concertante K 297b (rekonstruktion) PHILIPS 411134-2

- Mozart, Haydn, Beethoven, Reicha: Kammarmusik, Gewandhauskvartet. PHILIPS cd 426440-2
- L.Mozart, Pokorny, Witt, Rosetti: Hornkonserter. ACANTA 43278
- Es Blies Ein Jäger Wohl In Sein Horn, Kollo. ACANTA ACA 43469
- Ligeti: Horntrio, Gawriloff och Besch. WERGO WER 60100-50
- Pflüger: Hornkonsert, Stuttgart Phil., Zanotelli. BAYER REC. CD BR 100024
- Haydn, Danzi och Rosetti: Hornkonserter. MUSICAL HERITAGE SOCIETY NHS 512423Y
- Mozart: Hornkonserter, Mozarteumsorchester. TELEDEC 9031-73743-2
- Bach: Brandenburgkonsert nr 1, (Naturhorn) Concentus Musicus, Harnoncourt. TELEDEC 842823, VIDEO DECCA PAL LD 071104-1

BOURGE, DANIEL

- Haydn: Hornkonserter nr 1 och 2, Camerata de Versailles, Closel, UCD 16567
- Mozart: Hornkonserter, Ensemble Orchestral de Sofia, Papazian. ARION ARN 68198

BRAIN, DENNIS

- Schumann, Beethoven, Dukas: Hornsonater, Moore, Matthews. TESTAMENT SBT 1022
- Beethoven: Hornsonat, Matthews. Film från 1952. AMATI VIDEO VHS

BREJZA, JOSEF

- Zur Ehre Des Alphorns. CLAVES CD 50-500

BRIGGS, CLAIRE

- Mozart: Hornkonserter, Liverpool Phil., Kovacevich. EMI CD-CFP 4589

BROWN, TIMOTHY

- Bach: Brandenburgkonsert nr 1, (Naturhorn) VIRGIN CLASSICS VC 790747-2
- Haydn: Hornkonsert nr 1, (Naturhorn) L'OISEAU-LYRE 417610-2
- Mozart: Hornkonserter, (Naturhorn) VIRGIN CLASSICS VC 759558-2

BUTTERWORTH, JOHN

- Nielsen: Blåskvintett, Serenata in Vano, Canto Serioso. CHANDOS 8680 CASS, GREGORY
- Cornissimo. Musik av Messian, Maxwell-Davies, Schumann, m.m. GALLO CD 741

CAZALET, ANDRE

- Musique de chambre Francaise. DECCA CD 425861-2
- Brahms, Ligeti: Horntrios., Comentale och Huvé. MONTAIGNE CD 782006
- Beethoven: Septett, Strauss/ Hasenöhrl: Till Eulenspiegel. ADES 14632
- Janacek: Concertino (Septett) ERATO 2292-45599-2
- Poulenc: Sextett DECCA CD 421581-2
- Mozart: Divertimento K 334. SONY SK 47230

CERMINARO, JOHN

- Beethoven, Hindemith, Heidin m.m. : Sonater., Carno. CRYSTAL CD 676

CIVIL, ALAN

- Poulenc: Elegie, Brass-sonata. EMI PATHE MARCONI CZS 762736

CLEVENGER, DALE

- Britten: Serenade., C.S.O., Tear, Giulini. DEUTSHE GRAMMOPHON DGG 423239-2
- Mozart: Hornkonsert nr 3 , C.S.O., Abbado. DEUTSHE GRAMMOPHON DGG 415104-2
- Mozart: Hornkonserter., Franz List Chamb. Orch. COLUMBIA MK 42324
- Brahms: Horntrio., Perlman och Barenboim. SONY LD SLV LAZER DISC 46369, VIDEO SHV 46369.
- F. Martin: Consert för 7 blåsare, slagverk och orkester. C.S.O. RCA GD 60206

DAMM, PETER

- Mozart: Hornkonserter., Academy of St. Martin., Mariner. PHILIPS 422330-2
- Französische Musik. Musik för horn och piano. ARS VIVIENDI MRC 037
- Bach: h-moll-mässan., Statskapelle Dresden, Schreier. PHILIPS 432972-2

FOSDAL, BJÖRN

- Nielsen: Blåskvintett., Danska Radion, Galway. RCA RD 86359
- Rechtmann arr: Beethoven, Mozart., Den Danska Blåskvintetten. FÖNLIX FMF 1076

GARPERED, ANDERS

- Holmboe: Brasskvintett., Svenska Brasskvintetten. BIS CD 78

GIULLIANI, LUCIANO

- Mercandante: Hornkonsert, Cerubini: 2 Sonater. NUOVA ERA 6910

GRAHAM, ROBIN

- Mozart: Hornkvintett., Concerti Martini och Rossi. NUOVA ERA 6802
- Mozart. Beethoven: Pianokvintetter. DELOS DE 3084
- William Schumann: Elegy for Young Dead Soldiers. CRI 439

GREER, LOWELL

- Brahms: Horntrio, Beethoven, Krufft: Sonater., (Naturhorn), HARMONIA MUNDI HMU 907037
- Schubert: Oktett., (Naturhorn), Aston Magna. HARMONIA MUNDI HMC 901399
- Schubert: Oktett., (Naturhorn), Atlantis Ensemble, VIRGIN CLASSICS VC 759224-2
- Mozart: Hornkonserter., (Naturhorn) Phil. Baroque Orch. HARMONIA MUNDI HMU 907012
- Mozart: Hornkvintett., (Naturhorn) Aston Magna. HARMONIA MUNDI 907059

GUSTAVSSON, GÖRAN

- Englund, Nilsson, Rasmussen, m.m. Visby Blåskvintett. MAP PRCD 9024

HACKLEMAN, MARTIN

- Vivaldi: 4 årstider., Canadian Brass. CBS MK 42095
- Bernstein, Gershwin, m.m., Empire Brass. TELARC CD 80159
- Music of Gabrieli., Empire Brass. TELARC CD 80204
- Music for Organ, Brass and Percussion., Empire Brass. TELARC CD 80218
- Class Brass., Empire Brass. TELARC CD 80220
- Fireworks., Empire Brass. EMI CDS 749277
- Bach: Kunst Der Fuge., Canadian Brass. SONY 39740

HALSTEAD, ANTHONY

- Britten: Nocturne, City of London Sinfonietta. VIRGIN CLASSICS VC 790792-2
- Brahms. Drei Gesänge op 17., Monteverdi Choir, Gardiner. PHILIPS 432152-2
- Bach: Brandenburgkonsert nr 1., (Naturhorn) English Consort. ARCHIV 410500-2
- Weber: Hornconcertino., (Naturhorn) Hanover Band. NIMBUS NI 5138-9
- J. Haydn, M. Haydn: Hornkonserter., (Naturhorn) Hanover Band. NIMBUS NI 5190
- Mozart: Hornkonserter., (Naturhorn) Hanover Band. NIMBUS NI 5104

HERMANSSON, SÖREN

- Jacob, Larsson, Sieber, Reger, m.m., Umeå Sinfonietta. BIS CD 376

HILL, DOUGLAS

- A Solo Voice. GUN-MAR GM 2017

HUGHES, MARK

- Knussen, Fine, Barber, Cage, Nielsen: Blåskvintetter. Esbjerg Ens. KONTRAPUNKT 32002

HUSTIS, GREGORY

- Trios för horn, sopran och piano. CRYSTAL CD 675
- Treasures for Horn and Trumpet., Dallas Chamber. CRYSTAL CD 512

HÖGNER, GÜNTER (Wienerhorn)

- Nielsen, Taffanel: Blåskvintetter., Ensemble Wien-Berlin. SONY SC 45996
- Danzi, Lachner: Blåskvintetter., Ensemble Wien-Berlin. DEUTSCHE GRAMMOPHON 423591-2
- Mozart, Beethoven: Pianokvintetter. Ensemble Wien-Berlin, Lewine. DEUTSCH GRAMMOPHON 419785-2, VIDEO D.G. 072113-1
- Poulenc: Sextett, Elegi., Ensemble Wien-Berlin. DEUTSCHE GRAMMOPHON 427639-2
- Rossini: Blåskvartetter., Ensemble Wien-Berlin. SONY SK 52524
- Concert a la Carte., Ensemble Wien-Berlin. SONY SK 42175
- 20th Century Wind Music., Ensemble Wien-Berlin. SONY SK 48052
- Mozart., Ensemble Wien-Berlin. CBS MK 39965
- Bozza, Danzi, Haydn, Ibert, m.m., Ensemble Wien-Berlin. CBS MK 39558
- Mozart: Hornkonserter., Wiener Phil. Böhm. DEUTSCHE GRAMMOPHON 413792-2
- Mozart: Sinfonia Concertante, Wiener Phil. Böhm. DEUTSCHE GRAMMOPHON 429813-2

- Brahms: Horntrio., Wiener Kammervirtuosen. DECCA CD 410114-2

HÖLTZEL, MICHAEL

- St. Hubertusmesse., Detmolder Hornisten. DABRINGHAUS UND GRIMM MDG L 3098
- Dauprat: Grand Sextuor., Detmolder Hornisten. DABRINGHAUS UND GRIMM MDG L 3087
- Hornquartette., Detmolder Hornisten. DABRINGHAUS UND GRIMM MDG L 3324

JAMES, IFOR

- Haydn, Cherubini, Neruda: Hornkonserter. Sudwestd. Kammar., Czarnecki EBS 6052
- Mozart: Hornkonserter. Phil. Akademie Schweiz, Rainer. EBS 6062
- R. Strauss, F. Strauss: Hornkonserter. Polish Radio.
- Stanly Weiner: Phantasie, Bremen Suite EBS 6064
- Beethoven, Cerubini, Danzi: Sonater. Patridge. AVM AVZ 3034
- Gregson: Hornkonsert. CHANDOS CHAN 4526
- Festive Brass. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 926-2
- Fanfare. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 927-2
- Divertimento. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 928-2
- Easy Winners. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 929-2
- La Battaglia. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 930-2
- Music from the Courts of Europe. Philip Jones Brassensemble. MARCOPHON CD 925-2
- Weekend Brass-Trumpet Voluntary. Philip Jones Brassensemble. DECCA 421633-2
- Baroque Brass. Philip Jones Brassensemble. DECCA 410290-2
- British music for brass. Philip Jones Brassensemble. LONDON 430369-4
- Mussorgsky: Tavlör på en utställning. Philip Jones Brassensemble. DECCA 425022-2
- Philip Jones in der Schweiz. CLAVES CD 50-600

JEURISSEN, HERMANN

- L. Mozart: Kompl. verk för horn. Concerto Rotterdam. DOBRINGHAUS UND GRIMM MDG L 3085

JOLLY, DAVID

- Mozart: Hornkonsert nr 1 och 4. Orpheus Chamber Orch. DEUTSCHE GRAMMOPHON 423377-2
- Schubert: Oktett MALBORO MR SCD 18
- Brahms: 4 Sångar op 17. RCA RCD 4916

KAVALOVSKY, CHARLES

- Krommer: Konsert för 2 horn och Blåsoktett. Scott Brubaker Horn 2. MUSIC AND ARTS CD 691

KAZIMIERZ, MACHALA

- Transkriptioner av Chopin, Dvorak och Schumann för horn och piano. POLTON PAJ 101

KEIDING, JACOB

- Debussy, Pierne, Riisager: Blåskvintetter. Selandia Ensemble. KONTRAPUNKT 32032

KJELLDEN, THOMAS

- Hindemith: Morgenmusik. Malmö Brassensemble. BIS CD 159
- Kubik, Premeru, Hermansson. Malmö Brassensemble. BIS CD 248

KLANSKA-BOUCHALOVA, VLADIMIRA

- Punto: Hornkonserter. Prags Kammarorkester. SUPRAPHON 110166-2

KOSTER, AB

- Mozart: Sinfonia Concertante. Fans Liszt Kammarork. Rolla. SONY SK 44524
- Mozart: Hornkvintett, Musikalischer Spass m.m. (Naturhorn) SONY SK 46702
- Beethoven: Sextett op 81b. K. Hasselman Horn 2. (Naturhorn) SONY SK 48076
- Mozart: Divertimento K.334, K. 247. K. Hasselman Horn 2. (Naturhorn) SONY SK 46494
- Mozart: Hornkonserter. (Naturhorn) Tafelmusik, Weil. SONY SK 53369

KREHIBEL, DAVID

- Orchestral excerpts for horn. SUMMIT RECORD CDC 141

LANGWEIL, FRANTISEK

- Mozart: Hornkvintett. Panocha Quartet SUPRAPHON 33CD-1332

LANZKY-OTTO, IB

- Britten: Serenade, Now Sleeps the Chrimson Petal. BIS CD 540
- Crusell: Sinfonia Concertante op 3. Tapiola Sinfonietta. BIS CD 495
- Schumann, Mozart, Mendelssohn, Nielsen: Musik för horn och piano. BIS CD 47
- Bentzon, Heise: Musik för horn och piano. W. Lanzky-Otto. BIS cd 171
- Mozart: Hornkvintett. Uppsala Chamber Soloists. FOUR LEAF CLOVER FLC-CD 103
- Kuhlau: Concertino för 2 horn och ork. Frøydis Ree Wekre Horn 2. UNICORN-KANCHANA DKP 9110

LINDER, ALBERT

- Mårtensson, Holmboe, Carlstedt m.m. Göteborgs Blåskvintett. BIS CD 24
- Rimsky-Korsakov, Berwald, Beethoven. Göteborgs Blåskvintett. BIS CD 44
- Schubert: Auf dem Strom. Bergfeldt, Schéle. BIS CD 34
- Beethoven, Schubert, Amon: Musik för horn. BIS CD 47

LLOYD, FRANK

- R. Strauss: Hornkonsert nr 1. Philharmonia Orchestra. ASV DCA 697
- Britten: Serenade. City of London Sinfonietta. VIRGIN CLASSICS VC 790792-2
- Beethoven: Septett. Nash Ensemble. VIRGIN CLASSICS VC 791137-2
- Vivaldi: Konserter för 2 horn och ork. Tony Cidell Horn 2. ASV CA 645
- Mozart: Sinfonia Concertante. English Chamberorchestra. NOVALIS 150043-2

- Mozart: Hornkonserter. Northern Sinfonia, Hickox. CHANDOS CHAN 9150
- Schubert: Oktett. Nash Ensemble. VIRGIN CLASSICS VC 790731-2
- Sousa Marches. Philip Jones Brassensemble. DECCA 410290-2
- Brass at Walhalla. Philip Jones Brassensemble. DECCA CD 414149-2
- Lollipops. Philip Jones Brassensemble. CLAVES CD 50-8503
- International Marches. Philip Jones Brassensemble. DECCA CD 417329-2
- West side story. Philip Jones Brassensemble. DECCA CD 417354-2
- The glory of Venice. Philip Jones Brassensemble. ARGO CD 417468
- Renaissance and Baroque music. Philip Jones Brassensemble. DECCA CD 417524-2
- Philip Jones Finale. CHANDOS CHAN 8490
- Impressions of brass, London Brass. IMP PCD 836

MAURY, CLAUDE

- Haydn, Mozart, Dukas, Poulenc, Janssen. Orch. RTBF, Vandernoot. EMI CDM 7630042
- Vivaldi, Stöltzel, Graun, Fasch, Händel, Telemann, Courette.(Naturhorn) RICERAR CD RIC 049027
- Raymond Micha: Florilége (Naturhorn) RICERCAR CD MW6RIC8801
- Telemann: Tafelmusik 3. (Naturhorn) Il fundamento. ACCENT ACC 78643

MCWILLIAM, FERGUS

- Blåskvintetter av Danzi. Philharmonisk Blåsarkvintett, Berlin. BIS CD 532
- Ibert, Tomasi, Milhaud, Koecklin m.m. Philh. Blåskvintett, Berlin. BIS CD 356

MEYERS, PHILIP

- William Schumann: Three Colloquies. New York Phil. NEW WORLD NW 326-2

MOLNAR, JOSEF

- L.Mozart, Farkas, Daetwyler. Musik för Alphon. MARCO-POLO 8223101

NALLI, GUELFO

- Mozart: Hornkvintett, duetter m.m. Quartetto Viotti. ARES ACD 066

NEUNECKER, MARIE-LUISE

- Lachner: Septett. Villa Musica, Mainz. MARCO POLO 8223282
- Mozart: Hornkonserter. Camerata Bern. NOVALIS 150030-2
- Mozart: Hornkvintett. Mannheim Stråkkvartett. NOVALIS 150006-2
- Beethoven: Septett. PHILIPS CD 434036-2

NFB HORNKVARTETT

- Gallay, Hindemith, Wadenpful: Hornkvartetter. CRYSTAL CD 241

NILSSON, OLA

- Blåskvintetter av Ibert, Milhaud, Taffanel m.m. PAULA PACD 58

Thomas Ekman

Konserter i 1700-talets Stockholm

Kalendarium från hornets guldålder

Årets relativt tunna kalendarium vad gäller solokonserter med horn förtjänar en pendang i detta nummer av Movitz. Vi tar oss tillbaks till solohornets guldålder, till 1700-talets sista decennier, de år då hornvirtuoserna reste kors och tvärs över Europa för att förvåna och förtjusa sin publik med sitt trakterande av ett av de mest svårspelade av orkesterns instrument.

Innan man kom på att man kunde sätta in handen i klockstycket och därmed förändra både tonhöjd och klang, ansåg många att hornet var ett skrälligt instrument som bara kunde användas i ljudstarka sammanhang. Hornisterna fick vila i de långsamma, känsligare satserna. De fick också oftast vila i de kyrkliga verken, eftersom hornen ansågs dränka den övriga orkestern i den stora akustiken. (Stråkstyrkan var oftast inte större än en eller ett par musiker per stämma.) Utan stopptonernas hjälp var kompositörerna också tvungna att lägga stämmorna högt upp i registret, vilket kanske inte alltid uppmunttrade till skönspelet.

På de flesta utbildningar av spelande hornister från 1700-talet ses musikern sitta med klockstycket mer eller mindre upp i luften. Konstant "bells up" alltså. Detta

gällde i vissa orkestrar långt in på Mozarts tid. Från 1750 och framåt fanns det emellertid hornister som använde högerhanden för att "tygla" hornets tonhöjd och klang, vilket ökade deras möjligheter till solistiska framträdanden och kamarmusicerande. Detta gjorde att ett antal virtuoser började resa runt i Europa som solister. Ofta var de bröder som spelade dubbelkonserter eller duetter. Vi kommer att se nedan att dessa "duettbröder" också var gångbara i Stockholm.

I Ernst Ludwig Gerbers artikel (i Historisches-Biographisches Lexicon der Tonkünstler, skriven 1789, en av de viktigaste källorna vi har om 1700-talets hornspel), finns ett bra belägg för att hornspelets karaktär hade förändrats under klassicismens år:

Förfiningen av tonens kvalitet på solohornet har nått sina högsta höjder idag. När ett par virtuoser bestiger podiet, verkar det inte som man hör ljudet av brassinstrument, utan snarare en flöjt ackompanjerad av en gamba.

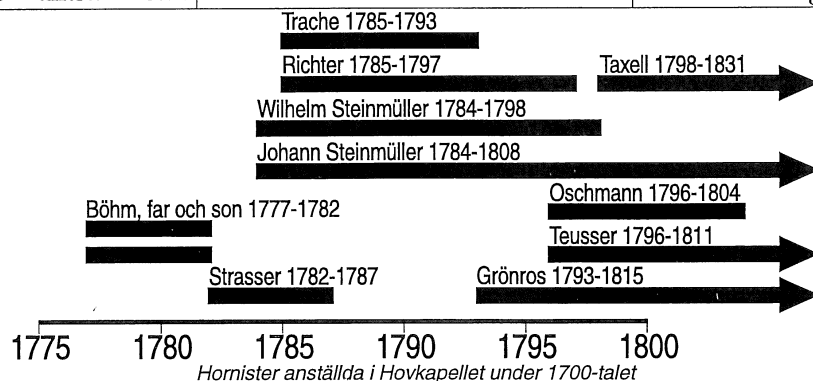
Under seklets sista år var hornet ett av de mest uppskattade instrumenten på de europeiska estraderna, kanske t o m det allra populäraste, om man undantar den mänskliga rösten.

Hornets popularitet fortsatte de första årtiondena in på 1800-talet, men avtog sedan. Vissa lägger skulden till tillbakagången på ventilernas intåg på 1830-talet och de alltmer krävande orkesterstämmorna. De menar att hornisterna hade så fullt upp med att lära sig de mekaniska och musikaliska nymodigheterna, att solospelet fick läggas åt sidan. Solokonserten och det "sjungande" hornet försvann och ersattes av den kraftfulla hornensemblen i orkestern, som blev den nya tidens idiom.

Konsertlivet i 1700-talets Stockholm

Källan till den här artikeln är de annonser som är införda i Stockholms tidningar under 1700-talet. (Samtliga konserter är genomgångna och publicerade av Patrik Vretblad i *Konsertlivet i Stockholm under 1700-talet*. Stockholm 1918.)

Man skall komma ihåg att hovets konserter, baletter och operaföreställningar inte annonserades. Det gjordes heller ingen reklam för det kyrkliga musicerandet. Man kan också tänka sig att många konserter kungjordes på andra platser än tidningssidorna. Tex saknas Bellmans eventuella konserter, liksom de framträdanden på allehanda krogar som han nämner

i sin diktning. Information om de folkliga konserterna, liksom de interna kungliga, får man leta efter på andra ställen än i tidningsannonserna.

Kungliga Hovkapellet

har dokumenterade anor från 1400-talet, då hovet började omge sig med betalda musiker. En egentlig orkester med blandad besättning, grundades i samband med Gustav II Adolfs bröllop 1620. Den som efter en nedgång vid 1700-talets början byggde upp kapellet till vad vi idag skulle kalla en sinfonietta, var **Johann Helmich Roman** (1694-1758). Det var också han som startade de offentliga konserterna.

Under den gustavianska tiden var Hovkapellet oftast sysselsatta med kungens opera- och balettföreställningar, men man hade också tid att ge rena konserter.

Förutom Hovkapellet fanns det ett antal mer eller mindre tillfälliga amatörorkestrar. Dessa var ofta väl så bra som hovkapellet. En stor skillnad var emellertid att medan amatörorkestrarnas musiker mestadels bestod av svenskar, var Hovkapellets musiker oftast importerade från Tyskland och Italien.

Det var vanligt att solisterna själva stod som arrangörer av konserterna. Man engagerade då vanligen musiker ur Hovkapellet, men ibland fanns det hos musikerna en viss ovilja att medverka utanför orkesterns egen verksamhet. Då fick en solist som ville ge konsert i egen regi ta amatörmusikerna till

hjälp. I flera insändare och recensioner ansåg man emellertid att "amateurer" stod sig väl i konkurrensen.

Stora Riddarhussalen

De offentliga konserterna ägde oftast rum i Stora Riddarhussalen. Salen användes egentligen av adelsståndet vid riksdagsförhandlingarna och fick till en början inte användas av utomstående, men Roman lyckades 1731 få tillstånd att använda Riddarhussalen till ett framförande av Händels *Brockespassion*. Därefter ägde huvuddelen av de offentliga konserterna i Stockholm rum där.

En annan vanlig konsertlokal var Stora Börssalen. Börsshuset stod färdigbyggt 1776 och året efter blev stora börssalen för första gången använd som konsertlokal. Salen används för övrigt fortfarande till detta ändamål.

Hornister

De hornister som i annonserna figurerar med namn är:

- **Böhm**, far och son
- **Reinert (Reinhert)**
- **Anton Boek** (1754-efter 1815)
- **Ignaz Boek** (1757-efter 1815)
- **Johan Joseph Steinmüller** (1763-1808)
- **Wilhelm Steinmüller** (före 1763-1798)
- **Johan Daniel Trache** (1760-1823)
- **Erik Johan Taxell** (1773-1855)
- **Johan Gustav Grönros** (1774-1817)

• Giuseppe Schioli

En liten skara alltså, men ivriga att ge konserter. Många av dessa var även kompositörer och komponerade sina egna hornkonserter. (Det betonas på flera ställen i de gamla hornskolorna att sång och komposition är bland de viktigaste ämnen att behärska för en blivande musiker.) Deras alster är okända för oss och vi kan aldrig riktigt veta hur det lät, men följande lista kan i alla fall ge oss en bild av dåtidens konsertliv och ett hum om "hornpionjärerna" och deras vilkor i 1700-talets Stockholm.

Litteratur:

Ernst Ludwig Gerber, *Historisches-Biographisches Lexicon der Tonkünstler*. Leipzig 1792.

Johann Gottfried Dlabacz, *Allgemeiner-Historisches Künstlerlexikon für Böhmen*. Prag 1815.

Patrik Vretblad, *Konsertlivet i Stockholm under 1700-talet*. Stockholm 1918.

Tobias Norlind och **Emil Trobäck**, *Kungl. Hovkapellets historia*. Stockholm 1926.

Daniel Fryklund, *Handlingar rörande hovkapellister*. Stockholm 1926.

Horace Fitzpatrick, *The Horn and Horn-Playing and the Austro-Bohemian tradition from 1680 to 1830*. London 1970.

Reginald Morley-Pegge, *The French Horn, Some Notes on the Evolution of the Instrument and of its Technique*. 2:a uppl. London 1973

❖ Daniel Brandell

I nedanstående konsertförteckning är endast verk med någon form av solhorn uppräknade. Oftast innehöll konserterna ett par symfonier, minst lika många solokonserter samt ett knippe arior eller sånger.

1744-08-18, K. Bilägret, Drottningholm

- **Roman**, *Drottningholmsmusik*

Uruppförande. Minst 2 hornister medverkade.

1766-04-20, Stora Riddarhussalen

- **Zellbell dy**, Trio f. Fleut, violin och valthorn.

1766-07-31, Orangeriet

- **Händel**, *Water music*

1772-07-03, Orangeriet, Stockholm

- Serenad, 2 viole obl., 2 violoni obl., 2 fagotte obl., 2 corni och 1 Contr. Bass.
- Piecer blandade med accompagnement av flauti, oboe och corni.

Den första konserten i Stockholm som fick någon form av recension (som mest ondgör sig över biljettpriset).

1773-08-15, Orangeriet

- **Händel**, *Water-music*

1777-04-13, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Instrumental och Vokal Musique av ovannämnde (**Hrr Böhm**) valthornisters Composition.

- **Hrr Böhm**: låta höra sig på valthorn.
- Arrangör: "Herrar Böhm". Den första annonserade konserten i Stockholm med far och son Böhm.
-
- 1777-04-20, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Valthorn-soli (**Hrr Böhm**).
- "at justifiera sig för det resp. Publicum, at ej någon brist uti executionen af dess Instrument, utan en åkommen svullnad uti läpparne vid början af sista Concerten, förorsakat detta derangement".
-
- 1777-11-23, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- **Böhm**: Qvintett för 2 Cor de Chasse, 2 fl. trav. och 1 fagott.
-
- 1778-03-29, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solos f. valthorn m. fl. instr:r
-
- 1779-01-02, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Utvalda Piëcer för valthorn (**Hrr Böhm**)
- Med "talrik orkester"
-
- 1779-01-10, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Echo-Qvintett f. valthorn (**Hrr Böhm**)
-
- 1779-01-17, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Valthorns-pièce (**Hrr Böhm**)
-
- 1779-02-14, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Quatuor f. valthorn, clavecin o. fagotter
-
- 1779-11-14, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- **Reinert**, Solo-concert f. valthorn (**Hr Reinert**)
  - **Böhm**, Concert för 3 valthorn (**Bröderna Böhm o. Hr Reinert**)
- Konsert för Hrr Zaneboni och Reinert. "Bröderna Böhm" är förmodligen en felskrivning.
-
- 1779-11-17, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solo f. valthorn (**Hr Reinert**)
- "Konsert till förmån för Hr Zaar. Svensk Amateur."
-
- 1781-04-29, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- **Böhm**, Septette för blåsinstrument.
- "Konsert för K. Kammarmusicus Böhm."
-
- 1782-11-10, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Quartette för Trompetter och Waldhorn.

- 1783-02-09, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solo f. posthorn, med ackomp. av hela orkestern "Mest alla blåsinstrument"
-
- 1783-02-16, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Pièce f. Trompetter och Walthorn ("virtuoser av K. ho-forkesteren")
-
- 1783-03-39, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Quartette f. Trompetter och Walthorn.
-
- 1783-10-12, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Dubbel-concert och duetter för valhorn (**Hrr Boeck**).
  - Terzetter och Echo-stycken med valthorn.
-
- 1785-02-13, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solos för valthorn (**Herrar Steinmüller**, f. f. g.).
-
- 1785-04-03, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Area m. obl valthorn
-
- 1785-04-17, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Dubbelconcert för valthorn (**Hrr Steinmüller**).
  - Qvartette m. obl. valthorn.
  - Några piëcer med 3 valthorn "såväl Echo som annat".
- "Konsert. F. f. g. till förmån Hrr Steinmüller."
-
- 1785-11-13, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Dubbelconcert för valthorn (**Hrr Steinmüller**)
-
- 1785-12-10, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solo för 4 valthorn (**Hrr Steinmüller m. fl.**).
  - Dubb.-Concert f. valthorn (**Hrr Steinmüller**)
-
- 1785-12-26, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Concertant Sinfonie (obl. valthorn: **Hrr Steinmüller**).
-
- 1786-02-19, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- "Soloconcert" f. valthorn (**Hrr Steinmüller**)
-
- 1786-05-21, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Dubbel-concert f. valthorn (**Hrr Steinmüller**).
-
- 1787-12-09, Stora Riddarhussalen, Stockholm
- Solo för valthorn (**Hrr Steinmüller**).

Böhm, far och son

De första hornisterna som anställdes i Hovkapellet var far och son Böhm. De var också de första att ge offentlig konsert i Stockholm. Naturligtvis hade man även innan hört horn i huvudstaden, men då var det antingen trumpe-

tare, med hornet som biinstrument, amatörer eller turnérande musiker som spelade. Den första konserten för "Hrr Böhm" blev kanske inte helt lyckad; endast en vecka senare gav de en ny konsert med följande förklaring:

...at justifiera sig för det resp. Publicum, at ej någon brist uti executionen af dess

Instrument, utan en åkommen svullnad uti läpparne vid början af sista Concerten, förorsakat detta derangement.

Man får förmoda att de lyckades revängera sig, eftersom de efter detta (1777) medverkade som solister vid ett tiotal tillfällen fram t o m 1782, då båda slutade i orkestern.

1790-03-07, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Dubbel-concert f. valthorn (**Hrr Steinmüller**).

1790-03-25, Svenska Dramatiska Teatern, Stockholm

- **Stranensky**, Qvintett för blås-instrument.

1792-02-02, Svenska Comiska Teatern, Stockholm

- Solo-nummer på Harmonica, med ackomp. av valthorn (**Hrr Steinmüller**)

Stycket "nyligen införskrivet från Prag".

1792-09-01, Svenska Comiska Teatern, Stockholm

- **Rosetti**, Consert för valthorn (**Hr W Steinmüller**).
- Duette-Concert för valthorn (**Hrr Steinmüller**).
- Sextette, av sex obl. valthorn.

Konsert för hr Wilhelm Steinmüllers räkning.

1792-09-23, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Quartette Pizzingen (?) för 2 valthorn och 2 trumpeter.

1792-10-14, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- 3 Harmoni-Piëcer för 4 valthorn, 2 trumpeter, 1 Contra-Bas och Pukor.

"Uti den tredje Piëcen imiterar det ena Valthornet en trumma."

1792-11-04, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Rosetti**, Dubbel Valthorn-Concert (**Hrr Steinmüller**).

1792-11-18, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Rosetti**, Valthorn-Concert (**Hr J. Steinmüller**).
- **Grétry**, Aria ur "Zemire och Azor" för Harmonica med ackomp. av 2 Valthorn.

Konsert för Hr Joseph Steinmüller.

1793-01-27, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- "Åtskillige vackra piëcer på Glas Harmonica, ackomp af 2 valthorn".

1793-02-10, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Rosetti**, Dubbel Valthorn-Concert (elever av **Hrr Steinmüller**)

1793-04-07, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Dubbel-Concert för 2 valthorn (**Hrr Steinmüller**).

1793-04-21, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Adagio för Harmonica, med ackomp. av flöjt och 2 valthorn (**Hrr Steinmüller**).
- **Naumann**, Aria ur "Cora", m. ackomp. av en flauto och 2 valthorn.
- **Grétry**, Romance ur "Richard" m. ackomp. av Harmonica, Flauto och 2 valthorn.
- Terzette, ur "Zemire och Azor" m. ackomp. av Harmonica, Flauto och 2 valthorn.

Bröderna Boeck

(även kallade Boek eller Böck) hörde till de berömda par som drog Europa runt för att visa upp sitt hornduettspel. **Anton** föddes 1754 och **Ignaz** 1754, både levde ännu 1815. Deras lärare var **Joseph Vogel**, som var hornist i Regensburg i mitten av 1700-talet. De böhmiska bröderna var tillsammans med **Palsa** och **Thürschmidt** de ledande duett-virtuoserna i slutet av 1700-talet. Fitzpatrick skriver att deras berömmelse inte spreds utanför den tyskspråkiga världen, vilket alltså deras konsert i Stockholm den 10 december 1783 motbevisar.

Förutom en dubbelkonsert, duetter och trios nämns i annonsen även "Echo-stycken", vilket förmodligen är brödernas benämning på de duetter där de använde sig av den handhorns-sordin som de själva uppfunnit. Med hjälp av den kunde de spela stopptoner otransponerat och även spela icke-naturtoner sordi-

nerat. Förmodligen har **Beethoven** haft deras sordin i tankarna när han skrev sordinpassagen i slutet av den 6:e symfonin (1808) och hans *Rondino* (1792) för åtta blåsare, vilket har ett sordinerat parti som även innefattar icke-naturtoner, kan mycket väl vara skrivet för bröderna. Gerber skrev om sordinen:

Ännu mer anmärkningsvärd är den nya typen av sordin som bröderna Boeck från Wien använde på sin turné 1783 [Alltså samma år som Stockholmskonserten]. Denna konstruktion gör att tonen tycks komma från ett avstånd av flera hundra steg.

Frånsett den förundran som Boecks sordinerade spel väckte, låg deras förtjänster i det förfinade och uttryckfulla spelsättet. En av de mest detaljerade vittnesmålen av ett framförande bland någon av de senare handhornsvirtuoserna gjordes efter en konsert av bröderna i Berlin i december 1787:

Den 20:e december framträdde Bröderna Boeck från Prinz Batthyanis orkester

här. Dessa virtuoser har erövrat de svårigheter som normalt hindrar detta expressiva instrument så mycket. De spelade med klandefri intonation, hade en excellent ton, och frambringade, med hjälp av en sordin som de satte i klockstycket, ett eko som var så förvillande och överaskande att de som hade suttit och småpratrat under deras första konsert plötsligt hörde upp. När temat repeterades var ljudet så mjukt att man trodde att det kom från flera hundra stegs avstånd.

Förutom detta spelade de flera charmerande småstycken, franska chansonettes arrangerade för horn, och flera konserter komponerade av dem själva, för vilka Rosetti hade skrivit orkesterackompangemanget. I den första av dessa fanns ett mycket vackert adagio, som de spelade på ett sångligt sätt, med dubbelnoter och ackord på vissa ställen. Deras omfång var väldigt stort och tonerna spelades med stor precision. De förtjänar att räknas till de fåtal artister som spelar detta sällan välspelade instrument intill perfektion. Härifrån reser de närmast till Wien och sen till London. [Cramer's Magazin 1787 s 1400]

Bröderna Steinmüller

Bröderna **Wilhelm** (före 1763-1798) och **Johann Joseph** (1763-1808) Steinmüller anställdes i Hovkapellet 1784. De förblev i tjänst hos "kongl Maj:ts kammar musik" hela livet ut. De var söner till **Thaddäus Steinmüller** (1725-1790), en av de berömda hornisterna i Joseph Haydns orkester hos Esterhazy. Det sägs att Wilhelm, Johann Joseph och en tredje bror, också han hornist, bars till sina dop av makarna Haydn.

Bröderna turnerade som hornvirtuoser, och framförde då egna

duetter och trior, men också konserter och dubbelkonserter. 1784 var de ute på turné, men två av bröderna att stannade alltså i Stockholm.

Fadern var anställd som höghornist hos Esterhazy 1762-1772. Trots det vittnar Haydns (idag kallad 1:a) hornkonsert från 1762 och den mycket svåra *Divertimento a tre per il corno da caccia* (1767), som sträcker från 2:a till 22:a naturtonen i Eb, båda skrivna för Thaddäus, om att han måste ha behärskat hela registret. Fadern var sönernas lärare, och med tanke på deras många solokonserter i

Stockholm, kan man väl anta att Thaddäus lyckades förmedla sina hornkunskaper till nästa generation. Wilhelm och Johann Joseph lärde i sin tur upp flera svenska hornister, varav minst fyra fick anställning i Hovkapellet.

Bröderna höll en gång på att bli satta i arrest, då hovstallmästaren under en aria noterat att hornisterna inte blåst i instrumenten. De försvarade sig med att de hade paus. "Kungen betalar er för att blåsa, inte för att pausera" blev svaret. Hovstallmästaren hade dock gjort bort sig och bröderna slapp fängelse till slut.

1793-06-16, Stora Börssalen, Stockholm

- Dubbel Valthorns-konsert (**Hrr Steinmüller**).

1793-11-24, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Rosetti**, Solo-Concert för valthorn.
  - Quartette för fyra Valthorn (**Herrar Steinmüller** [och ?]).
- Konsert för Hr Wilh. Steinmüller.

1794-02-16, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Qvintett af 2 Fleuter, 2 Valthorn och Clarinette Fagotte.
- Clarinette-Fagotte = Basklarinet

1794-11-23, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Dubbel Valthorns-Concert (**Hrr Steinmüller**).
"Concert-Spirituel"
Recension ---"Mätte framdeles, såsom denna gången, i de mångfaldigaste Variationer skedde, alla Instrumenter täfla med Rösternas förtjusande behag, så skall Sverige intet mer blifva andra Nationer efter hvad en rätt och sann smak i Musiken beträffar."

1795-01-25, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Mysliweczek**, Concert-aria med obl. Valthorn (**Hr Jos. Steinmüller**).

1795-03-01, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Trio för valthorn (**Hrr Steinmüller och hr Trache**).
Insändare i Extra Posten: "Om Herrar Steinmüllers och Traches Waldhorns-Trio vill jag ej vara vidlyftig. Deras talang är ganska väl känd och jag gör gerna åt densamma lika med Allmänheten all möjlig rättvisa."

1796-12-04, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Flera stycken på 2 trumpeter och valthorn.

1797-01-15, Stora Börssalen, Stockholm

- **Hoffmeister**, Dubbel Valthorns-Concert (**Hrr Grönros och Taxel**).

1797-02-05, Stora Börssalen, Stockholm

- **Pleyel**, Septuor m. 2 obl. valthorn och obl. v:celle.

1798-03-18, Stora Börssalen, Stockholm

- Valthorns-concert (**Hr Steinmüller**).
- **Mysliweczek**, Concertant Aria m. obl. valthorn (**Hrr Craelius och Steinmüller**)
Konsert. För Jos. Steinmüller och Mayer (oboe)

1798-05-19, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Mysliweczek**, Aria m. obl. valthorn (**Hrr Craelius och Steinmüller**)

1798-12-29, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Mysliweczek**, Aria, m. obl. valthorn (**Hrr Craelius och Steinmüller**)

1799-03-13, Stora Börssalen, Stockholm

- Soloquartett på valthorn, comp. av **Paná** (**Hr Steinmüller**).

1799-03-16, Stora Börssalen, Stockholm

- Dubbel-concert f. valthorn (**Hrr Grönros och Taxell**).

1799-04-13, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- Valthorns-Quartette (**Hr Steinmüller**)

1800-02-28, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Rosetti**, Valthorn-concert (**Hr Steinmüller**).
  - **Mysliweczek**, Aria m. obl. valthorn (**Hrr Karsten och Steinmüller**).
- Konsert för Hr Joseph Steinmüller.

1800-06-17, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Bossa**, Concerto f. valthorn (**Hr Schirolli**).
- **Ponto** (Punto), Quartett (Solo: **Hr Schirolli**).
- **Belloli**, Andante och Rondo m. variat:r (**Hr Schirolli**).

1800-10-30, Stora Riddarhussalen, Stockholm

- **Schall**, Valthorn-concert (**Hr Schirolli**).
- **Belloli**, Valthorn-concert (**Hr Schirolli**).

Daniel Brandell

Medlemmar i Svenska Hornsällskapet

Lista över medlemmar 93-11-14 (124 st)

**Svenska Hornsällskapet
och
SAMI
inbjuder till seminarium**

**DEN SVENSKA
HORNTRADITIONEN**

Föredrag och konsert med

Ib Lanzky-Otto

och

Lennart Stevensson

22-23 januari 1994

I SAMI's lokaler (Mosebacke torg 16-18, vid Slussen i Stockholm)

Preliminärt program

Lördag 22/1

- 13.00-14.00 Samling
- 14.00-15.30 Föredrag
- 15.30-17.30 Paus med spel av arrangemang för hornkvartett. Spelsugna, ta med horn!
- 17.30-19.30 Föredrag
- Efteråt... Förbrödning på någon närbelägen pub.

Söndag 23/1

- 10.00-11.30 Svenska Hornsällskapets årsmöte
- 11.30-12.00 Ev uppspelning av ensemblermusik
- 12.00-13.30 Föredrag
- 13.30-15.00 Paus, ev not- och instrumentutställning
- 15.00 Konsert

Välkomna!

